

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto III. Ljubljana, meseca velikega travna 1906. Štev. 2.

VSEBINA:

—ak: Poglavlje o našem gmotnem vprašanju.

Dr. Otokar Rybař: Statistika uradništva na slovenskem ozemlju.

J. Glonar: Naša društva.

Josip Jurca: Kraški dijak.

Listek.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Drobiž.

Všestudentska slavnost, ki jo — kakor vsako leto — priredi »Svaz českoslov. studentstva v Pragi« se vrši letos o binkoštnih praznikih. V predvečer slavnosti, 2. rožnika bo v »Narodnem divadlu« slavnostna predstava. V nedeljo, 3. rožnika zboruje dijaštvo na velikem dijaškem shodu, kojega predmet bo »Reforma učnega reda na visokih šolah«. V ponedeljek in torek popoldne se razvije na praškem »Výstavišti« slavnost pod geslom: »Visoke šole narobe«; persiflirali se bodo zastarani in odreveneli običaji na današnji visoki šoli itd. Po uspehih »Všestudentske slavnosti« v prejšnjih letih in po letošnjih pripravah sodeč se bo slavnost gotovo tudi letos dobro obnesla.

V. M. Z.

Internacionalni dijaški kongres. V Milanu zboruje povodom svetovne razstave mednarodni dijaški kongres, ki se je med drugim pečal tudi z vprašanjem italijanskega in slovenskega vseučilišča v Avstriji in je tozadevno sprejel sledečo resolucijo: »Tu zbrani dijaški zastopniki 18 narodov pripoznavajo, da ima vsak narod pravico, izobraževati lastne sinove v materinskem jeziku in pozdravljajo z navdušenjem prizadevanja avstrijskih Italijanov v dosego lastnega vseučilišča. — V imenu civilizacije se obračajo do avstrijske vlade, da ustanovi čimpreje italijansko univerzo v Trstu in slovensko v Ljubljani.«*)

IX. zborovanje nemško-avstrijskih srednješolskih učiteljev se je vršilo meseca aprila na Dunaju. O zborovanju prinaša »Oesterreichische Rundschau« zanimiv članek iz katerega posnamemo nekatere misli, ki se dajo precej prevesti na slovenske razmere. Prof. Reichelt (Liberči) je predaval o stanovski politiki. Pri tem se je seveda debatiralo o gmotnem položaju srednješolskega učiteljstva. Res je, da se je v zadnjih 10. letih storilo mnogo v tem oziru, a še več je treba storiti. — Zlasti kar se tiče socialnega položaja, je naše srednješolsko učiteljstvo dokaj slabo postavljeno, ko mora svoj naslov deliti z najobskurnejšim plesnim učiteljem. Tudi plače ravnateljev in profesorjev so pri nas nižje kakor v Nemčiji. Resnica je, da more le oni, kateremu je zagotovljeno brezskrbno življenje in se mu ni vedno boriti s krajcarjem, biti tudi dober učitelj, ki bo imel veselje do svojega stanu, katerega pač nikjer tako ni treba kot v učiteljskem stanu. In vsako zboljšanje učiteljskega položaja koristi šoli in mladini in s tem neposredno tudi državi. Med vsemi šolami pa ima brezdvomno največ pomena srednja šola, katere namen je 1.) neposredno podajati svojim gojencem višjo izobrazbo in 2.) pripravljati jih s tem do višje strokovne izobrazbe na vseučilišču. Zato pripada srednješolskemu učitelju najlepša, pa tudi najodgovornejša in najtežavnejša naloga med pedagogi, in vsled tega je primerno, da se dâ srednješolskemu učitelju tisto mesto v družbi,

*) Naše stališče v tej zadevi je znano. — Pripominjamo samo, da se slovensko dijaštvo tega kongresa ni udeležilo.

—AK:

POGLAVJE O NAŠEM GMOTNEM VPRAŠANJU.

Pred nedavnim časom je krožila po vseh slovenskih in tudi po mnogih neslovenskih listih vest, da je neki provizorni glavni učitelj na nekem učiteljišču bil imenovan definitivnim. Ne gre nam tukaj za osebo, ampak za princip, ki se kaže v oni nesrečni praksi nastavljanja učiteljskega osobja na učiteljiščih.

Kakor znano, mora vsakdo, ki hoče dobiti profesorsko mesto na gimnaziji ali realki, napraviti na gimnaziji zrelostni izpit in potem z ugodnim uspehom absolvirati modroslovsko fakulteto na vseučilišču. Dasiravno se večinoma le najnadarjenejši in najmarljivejši mladeniči posvetijo filozofskim študijam, preteče vendar običajno pet let, predno se tak kandidat prerije skozi vse štadije za profesorsko usposobljenost potrebnega izpita, ki se vleče brez konca in kraja. Doba srednješolskih in vseučiliških študij v imenovanu svrhu traja torej najmanj trinajst let. Nato se prične supletarjenje, in se človek v najugodnejšem slučaju v petih letih dokoplje do — menda pač zasluženega — profesorskega naslova. Tako je urejeno na gimnazijah in realkah.

Učiteljstvo na učiteljiščih ima oficijelni naslov »glavnega učitelja«, a sme nositi tudi naslov profesorja in stoji glede plače v isti vrsti z gimnazijskimi in realčnimi profesorji. Ti »glavni učitelji« imajo menda večinoma — natančna statistika mi ni pri roki — iste študije kakor srednješolsko učiteljstvo. Doberšen odstotek teh glavnih učiteljev pa prihaja iz vrst onih, ki so po absolviranju učiteljišča napravili izpit usposobljenja za meščanske šole. Glede izpita za meščanske šole pa ni misliti, da bi bil to kak rigorozum. Zahteve pri njem niso niti zdaleka iste, kot veljajo glede srednješolske usposobljenosti za nižje štiri razrede. Taka študijska doba traja torej kakih pet let. In vendar je oni, ki je postal na podlagi teh študij in izpitov »glavni učitelj« na učiteljišču, potem postavljen popolnoma v isto vrsto z možmi akademične izobrazbe, pri katerih je študijska doba zahtevala najmanj trinajst let.

Mi ljudskošolskemu učiteljstvu prav nič ne zamerimo, da se poteguje za učna mesta na učiteljiščih. Slednjic je to le pojav samoobrambe, da se skuša vsakdo dokopati tako daleč, kakor mu je pri danih razmerah mogoče. In če ljudskošolsko učiteljstvo ve, da si s pomočjo meščanskega izpita odpre pot do profesure na učiteljišču, bi bilo slabo znamenje zanj, ako bi ne skušalo se te ugodnosti kolikor možno poslužiti. Mi tudi vemo, da poučujejo na nekaterih učiteljiščih možje, ki nimajo razun učiteljišča in

meščanskega izpita nobenih študij — a so, kar se tiče njih pedagoške usposobljenosti mnogo bolj vredni profesorskega naslova kot kak akademičen izobraženec. A to so slednjic le izjeme.

Na drugi strani pa tudi nihče ne more zameriti akademični mladini, ako v skrbi za svojo bodočo eksistenco najodločneje zahteva, da naj bodo mesta glavnih učiteljev na učiteljskih izključno njena domena. Vodijo jo pri tej njeni zahtevi tako ideelni kot praktični motivi.

Gotovo se ne da tajiti, da je bodočnost naroda pred vsem odvisna od kakovosti njegovega šolstva — pred vsem od kakovosti ljudske šole. Ta je zopet v premem razmerju odvisna od učiteljstva. Čim boljše, čim izobraženejše in dalekovidnejše je ljudskošolsko učiteljstvo, tem boljša in temeljitejša bo vzgoja otrok. Da izobrazba učiteljstva zavisi predvsem od tega, česa in kako se je učilo na učiteljski, o tem je menda vsak dvom izključen. In jasno je, da ima predvsem v znanstvenem oziru gotovo temeljitejšo in globokejšo izobrazbo človek, ki je dokončal vse štadije naše humanistične srednje šole — ki sicer res v marsikakem oziru ne zadošča današnjim razmeram in potrebuje korenite reforme učnega načrta — in se potem bavil skozi več let na vseučilišču s svobodnim raziskavanjem kake znanstvene panoge.

Utegnilo bi se mi oporekati, da je s pedagoško-metodičnega stališča bolje, da poučuje bodoče učitelje mož, ki se je potom lastnega študija vglobil v ta način pouka. Ne trdim, da ni nekaj resnice na tem ugovoru, kajti znano je, da smatra večina naših filozofov študij pedagogike in psihologije le za nekaj postranskega in le v toliko potrebnega, da se napravita zakonito predpisana dva kolokvija, o kojih temeljitosti in težkoči si tudi ni treba nič prikrivati.

Glede tega so si tudi naše višje šolske oblasti na jasnem, da je za resnični študij teh dveh za bodočega učitelja prevažnih predmetov na naših vseučiliščih slabo skrbjeno, in da stoji marsikak absolviran filozof — pred neprijetnim vprašanjem, kako in kaj podati mladim dušam od tega, česar se je sam vsestransko naučil. A to je gotovo, da bo — ceteris paribus — kar se metodične prakse tiče, preje pogodil pravo oni, ki ima predmet znanstveno vsestransko v oblasti, kakor oni, ki se ga je učil le površno.

Razun tega pa kaže vse, da se bližamo, kar se tiče metodiško-pedagoške izobrazbe srednješolskega učiteljstva boljši eri. Slovensko učiteljstvo itak glede tega ni bilo nikoli na najslabši stopinji. Saj je notorično, da se pri nas že od nekaj posvečajo filozofskim študijam izvečine mladeniči ubožnejših, predvsem kmetskih in obrtniških rodbin, zlasti taki, katerim se je po mnogoletnem instruiranju na gimnaziji kak predmet posebno priljubil in ki so si morali tudi v vseučiliškem mestu služiti kruh s poučevanjem: ti prinesejo tedaj v prakso že precej pedagoške rutine. — A tudi učna uprava hoče v tem oziru nekaj ukreniti. V tej smeri naj bi bil prvi korak name-ravana zopetna uvedba poskusnega leta za profesorskega kandidata, kar bi bila za dijaštvo sicer neprijetna, a gotovo v pedagoškem oziru koristna uredba. Morda se tudi ugodi že opetovano izraženi želji, da se filozofe

zadnjih dveh študijskih let pripusti k hospitaciji srednjih šol in se uvedejo za učiteljske kandidate obligatorični poskusni nastopi, kakor so predpisani na učiteljiščih.

Svojo zahtevo pa podpiramo še z drugega, namreč materijelnega stališča. Nesistematična izbira stanu, ki je cvetela posebno v zadnjih letih, je privedla slovenske filozofe pred obupen »biti — ali ne biti«. V kratkem bodo učna mesta na naših gimnazijah in realkah zasedena in »zaostali ptiči« se bodo vprašali, kam sedaj? Ali ni naravno, da se že danes, ko sila še ni tako velika, ozremo okoli in zahtevamo, da se ona mesta, za katera se povečini zahteva visokošolska izobrazba popolnoma rezervirajo akademično izobraženemu učiteljstvu?

Ne vodi nas pri tej naši zahtevi nobena odijoznost do ljudskošolskega učiteljstva, to naglašamo vnovič — nasprotno, tudi nam se zdi primerno, da se da učiteljstvu prilika do višjega avanzma: dobro namreč vemo, da mora v vsakem zmožnem in sposobnem učitelju zamreti veselje do poklica, ako ve, da mu pri vsej nadarjenosti in pridnosti ni mogoče doseči drugega, kakor da po toliko in toliko nepreglednih letih doseže najvišji plačilni razred. A zgodi naj se to drugače in ne na način, ki mora privedi ljudsko in srednješolsko učiteljstvo — ta dva tako važna faktorja narodove izobrazbe, kojih delo bi se moralo medsebojno izpolnjevati — do neizogibnega interesnega konflikta.

Učna uprava bo znala, ako ji je blagor učiteljskega stanu v resnici na srcu, že najti modus, kako odpreti ljudskim učiteljem pot do odlikovanja. Po našem mnenju bi bilo v to najpripravnejše sredstvo, da se ljudski učitelji v večjem številu kot doslej imenujejo za okrajnošolske nadzornike; predvsem pa naj se skrbi za ustanavljanje meščanskih šol, kjer bodo našli učitelji z meščanskim izpitom v resnici ono mesto, ki jim je po njih študijah namenjeno. Objednem pa bi zadnjeimenovano sredstvo izpolnilo zevajočo vrzel v našem šolstvu in odpomoglo potrebi, ki z vedno večjo močjo sili na dan.

Naše besede so obrnjene navzgor: krivda ravnateljstev je, ako take kandidate za ta mesta predlagajo in krivda deželnih šolskih svetov je, ako jih nastavljajo. Z veseljem pa moramo konstatirati, da je v najzadnjem času prišel v tem oziru veti odzgoraj drugačen veter in da je upati, da se ljudskih učiteljev z meščanskim izpitom ne bode več v toliki meri nastavljalo za učiteljiščne glavne učitelje.

Slovensko dijaštvo samo, kateremu mora biti vzpričo neprimerno velikemu številu slovenskih filozofov to vprašanje esencijelnega pomena, ima sedaj dvojno nalogo. Da se dejanjsko usposobi za pouk na učiteljišču, ki zahteva temeljitega pedagogičnega in metodičnega znanja, naj se v teh predmetih temeljitejša vežba nego doslej. Na drugi pa mora s paznim očesom imeti v evidenci prazna mesta na naših učiteljiščih.*)

*) Mi bomo v tem oziru storili vse, kar bo v naši moči. Predvsem hočemo to doseči s tem, da otvorimo rubriko, v kateri bomo objavljali prazna profesorska mesta na vseh slovenskih šolah in tudi na učiteljiščih. Menimo pa, da je predvsem naloga nove profesorske organizacije da gre dijaštvu z nasveti na roko. Naš list jim je seveda v tem oziru vedno na razpolago.

Opomba uredništva.

DR. OTOKAR RYBAR:

STATISTIKA URADNIŠTVA NA SLOVENSKEM OZEMLJU.*) (ABSOLVENTI VISOKIH ŠOL.)

Č. PRIMORSKO.

Juristi	Skupaj	Slovenci in Hrvatje	Italijani	Nemci	Čehi	Nezanesljivi
A. Sodnijski uradniki.						
I. Pri višjem deželnem sodišču v Trstu:						
Predsednik	1	—	—	1	—	—
Podpredsednik	—	—	—	—	—	—
Deželnosodni nadsvetniki	8	2	5	1	—	—
» » extra statum	4	1	2	1	—	—
Sodnijski tajnik	1	1	—	—	—	—
Avskultanti	2	1	1	—	—	—
Višji državni pravdnik	1	—	1	—	—	—
	17	5	9	3	—	—
II. Pri deželnem sodišču v Trstu in v njegovo področje spadajočih okrajnih sodiščih:						
Predsednik	1	1	—	—	—	—
Podpredsednik	1	—	1	—	—	—
Deželnosodni nadsvetniki	2	1	1	—	—	—
Deželnosodni svetniki	17	2	13	2	—	—
Okrajni sodniki	17	2	14	1	—	—
Sodni tajniki	1	1	—	—	—	—
Sodni pristavi	25	4	21	—	—	—
Avskultanti	17	6	9	2	—	—
Državni pravdnik	1	—	1	—	—	—
Državnega pravdnika namestniki	3	—	3	—	—	—
	85	17	63	5	—	—
III. Pri okrožnem sodišču v Gorici in v njega področje spadajočih okrajnih sodiščih:						
Predsednik	1	—	1	—	—	—
Deželnosodni svetniki	13	4	8	1	—	—
Okrajni sodniki	6	4	1	1	—	—
Sodni tajniki	6	1	5	—	—	—
Sodni pristavi	9	3	4	2	—	—
Avskultanti	7	3	4	—	—	—
Državni pravdnik	1	—	1	—	—	—
Državnega pravdnika namestnik	1	1	—	—	—	—
	44	16	24	4	—	—

*) Glej »Omladina«, II. letnik, str. 103 in sl., 115 in sl., in 138.

Juristi	Skupaj					
		Slovenci in Hrvati	Italijani	Nemci	Čehi	Nezanesljivi
IV. Pri okrožnem sodišču v Rovinju in v njega področje spadajočih okrajnih sodiščih:						
Predsednik	1	1	—	—	—	—
Deželnosodni svetniki	14	2	11	1	—	—
Okrajni sodniki	5	2	3	—	—	—
Sodni tajniki	5	2	3	—	—	—
Sodni pristavi	33	6	26	1	—	—
Avskultanti	11	6	5	—	—	—
Državni pravdnik	1	—	1	—	—	—
Državnega pravdnika namestnik	1	—	1	—	—	—
	71	19	50	2	—	—
V. Pri trgovinskem in pomorskem sodišču v Trstu in okrajnem sodišču za trgovinske in pomorske stvari:						
Predsednik	1	—	1	—	—	—
Deželnosodni svetniki	4	1	3	—	—	—
Sodni tajnik	1	—	1	—	—	—
	6	1	5	—	—	—
Vseh sodnih uradnikov je	223	58	151	14	—	—
B. Politični uradniki.¹⁾						
I. Pri namestništvu:						
Namestnik	1	—	—	1	—	—
Dvorni svetniki	2	—	1	1	—	—
Namestništveni svetniki ²⁾	7	1	2	4	—	—
Okrajni glavarji	8	2	3	3	—	—
Namestništveni tajniki in okr. nadkomisarji	9	2	1	6	—	—
Okrajni komisariji	18	2	6	10	—	—
Namestništveni koncipisti	7	1	—	6	—	—
Namestništveni konceptni praktikanti	15	1	3	10	—	1
	67	9	16	41	—	1
II. Pri policijskem ravnateljstvu:						
Dvorni svetnik in ravnatelj	1	—	1	—	—	—
Policijski nadsvetnik	1	—	1	—	—	—
Policijski svetniki	4	1	—	3	—	—
Policijski nadkomisarji	8	1	4	3	—	—
Policijski komisariji	11	2	2	7	—	—
Policijski koncipist	1	—	—	1	—	—
Policijski konceptni praktikanti	6	2	1	3	—	—
	32	6	9	17	—	—
Vseh političnih uradnikov je	99	15	25	58	—	1

¹⁾ Stanje po izkazu od 1. februarja 1905.

²⁾ Deželni zdravstveni referent je izkazan pri zdravnikih.

Juristi	Skupaj	Slovenci in Hrvatje	Italijani	Nemci	Čehi	Nezanesljivi
C. Finančni uradniki.						
I. Pri finančni prokuraturi v Trstu:						
Vseh uradnikov	10	1	5	4	—	—
II. Pri finančni upravi:						
Dvorni svetnik in finančni ravnatelj . . .	1	—	—	1	—	—
Finančni nadsvetniki	9	—	8	1	—	—
Finančni svetniki	13	2	6	5	—	—
Finančni tajniki	22	3	17	2	—	—
Finančni komisarji	20	4	13	3	—	—
Finančni koncipisti	20	2	12	6	—	—
Finančni konceptni praktikanti	20	3	12	5	—	—
	105	14	68	23	—	—
Vseh finančnih uradnikov je	115	15	73	27	—	—
Č. Advokatura.						
Odvetniki	139	22	113	4	—	—
Odvetniški koncipijenti	65	19	45	1	—	—
Skupaj	204	41	158	5	—	—
D. Notarijat.						
Notarji	40	6	33	4	—	—
Notarski kandidati	17	5	12	1	—	—
Skupaj	57	11	45	1	—	—

(Dalje prihodnjič.)

J. GLONAR:

NAŠA DRUŠTVA.

Danes imamo Slovenci na stotine društev z raznimi ideelnimi in materijelnimi smotri. Zadružniki so večkrat uvideli, da se na tak način sile precej cepijo, da postaja ves društveni aparat nekako okoren in zato se snujejo zveze enakih društev, kar je za dosego enotnosti gotovo potrebno in dobro. Zdi se nam, da se zavedamo, da je pregovor o slogi in neslogi, ki se nam tolikokrat ponavlja, resničen in da smo začeli izvajati iz njega konsekvence. Ne zanikavamo pa si tudi, da je žalibog ena najznačilnejših črt našega narodnega značaja partikularizem. To pa sta dve

dejstvu, ki se ne dasta zlahka spojiti in spraviti v soglasje. Takšno je psihično ozadje, iz katerega se je razvilo naše organiziranje. Umevno je, da se pri tako nasprotujočih si momentih ni lahko ustvariti kaj enotnega, vzornega. To se kaže tudi pri večini naših društev.

Kot pravi »romantiki življenja« smo začeli najprej z društvi idealne smeri. To so bila skupna literarna podjetja in ustanavljanje čitalnic. Dočim se je v čitalnici zbirala navdušena narodna inteligenca, so bralna društva začeli ustanavljati precej pozneje, ko so že začeli praktično udeleževati svoje namene in ko so že ustanovili društva z materijelnimi cilji.

Med čitalnico in bralnim društvom vlada precejšnja nasprotje. Čitalnica je proti bralnemu društvu to, kar je inteligent proti preprostemu človeku, in to pomeni pri Slovencih nekaj. Med obema zija prepad, oba sta si odijozna. Dočim so čitalnice v sedanji obliki anahronizem, imajo naša bralna društva precej bodočnosti.

Nesoglasje v ideelnem ozadju našega duševnega življenja je storilo, da imamo društva, ki nosijo znak pogube, klico slabosti, onemoglosti v sebi. Ne da se tajiti, da je precej naših društev ustanovilo sebično častiljelje ali pa trenutno navdušenje brez globjega umevanja nalog, ki jih mora imeti vsako društvo. Tako imamo društva, ki nosijo dolgovезne naslove, a nimajo nobenega drugega namena kot reprezentancijo. Iz tega vzroka so vzrasli naši »lepi«, »krasni«, »monumentalni« »Narodni domi«, ki so pa jako nepraktični, neporabni in ki so se krvavo maščevali za tako lahko-miselnost. Namesto, da bi nam bili torišča narodne moči in probuje, so Molohi, ki nam leto za letom požirajo tisočake narodnega kapitala. In na tej pohlepnosti po reprezentaciji ali »postavljanju« boleha precej naših društev.

Skrajno neumevanje najprimitivnejših načel o društvu se po večini kaže v tem, če si društva, posebno v tujih mestih, nabavljajo dragocene zastave, v katerih leži razmeroma velik, mrtev kapital. Tudi knjižnica mora večkrat služiti v reprezentacijske svrhe. Ona pa se ne sme meriti po številu zvezkov, ampak po kakovosti in mora biti v prvi vrsti strokovno poučna in šele v drugi vrsti zabavna.

Pravila so društvu duša, — poslovnik ogrodje. Pravila kažejo smer društvenega dela, poslovnik pa notranji ustroj in poslovanje. Vendar pa se ne sme poslovnik rabiti po mrtvih črkah. Društvene discipline ne sme predpisovati poslovnik in slabo znamenje za društvo je, ako se mora v rečeh discipline sklicevati na mrtve črke poslovnika. Poslovnik mora po večini sam rezultirati iz duha, ki preveva vse društvo; — ako so si člani svesti nalog, ki jih imajo v društvu, bodo smatrali mnoge točke poslovnika za smešne, nepotrebne, birokratične.

Zato mora vsako društvo gledati na to, da vzgoji svoje člane pred vsem za samozatajevanje in požrtvovalnost. Skrajno nevarno za društveno disciplino je, ako se asekurira kakšna obljuba s častno besedo ali če govori kdo enkrat kot privatnik in enkrat kot društvenik. Takšno sofistično interpretiranje je društveni disciplini in društvenemu ugledu jako na škodo.

Kot društvenik govoriš vedno in ne samo tedaj, ko nosiš društveni trak ali plačuješ blagajniku udnino.

Moralna dolžnost vsakega člana pa je, da ne stoji mrtev sredi društvenega življenja, ampak da se ga udeležuje z besedo in dejanjem. Njegova častna dolžnost je, da izvršuje program, katerega pripoznava kot društvenik in da skuša s kritiko dvigniti društveno življenje. Seveda je pri tem potrebno, da zataji slabe strani svoje osebnosti, pred vsem duševno lenobo, komodnost in brezbriznost, ki so društvu najbolj na kvar. Njegova prva dolžnost je, da podredi svojo osebnost popolnoma društvu in njegovim intencijam. Če društvo doseže, da se to godi, potem se mu ni treba bati za obstanek in za procvit.

JOSIP JURCA:

KRAŠKI DIJAK.

(ŠTUDIJA.)

Vem, da bi ustregel marsikomu, ko bi mu predočil goriškega dijaka sploh, naslikal milje, v katerem se rodi in vzgaja, ter pojasnil vse one činitelje, ki ugodno ali neugodno vplivajo na njegov duševni razvoj. A če kje, je ravno tu previdnost dobra reč; kajti goriška dežela je razdeljena na toliko povsem različnih predelov, da se stvar ne bi dala rešiti enotno, na drugi strani sem pa mnenja, da mi je mogoče podati tem vernejšo sliko, čim bolj si omejim ozemlje. Hočem se pa v naslednjem pečati z dijakom, vzraslem v predelu, ki tvori z drugimi predeli vred v svetovni zgodovini druga ljudska vrata, vrata na vrt Evrope, v »blaženo« Italijo, kamor je hrumelo toliko in toliko narodov, ki pa je kljubu temu, da ga loči od nje samo nekaj ur, vse prej ko simbol blaženstva — to je goriški Kras. Obsega nekaj več ko okrajno glavarstvo sežansko s približno 30.000 prebivalci, ki so pa kljubu svojemu siromaštvu tako gosto naseljeni (65 na km²), da ne bi mogel tega verjeti človek, ki pozna Kras in njegove življenske pogoje.

Dijak je tu bolj redek, a prav vsled tega toliko imenitnejši pojav po italijanski prislovcici: »Cosa rara — cosa cara«. Mejtsem ko imajo menda Gorenjci dijaka skoraj v vsaki drugi hiši — in v marsikateri celo dva — nalletiš na goriškem Krasu nanj komaj v vsaki drugi vasi, in še tu morda ni imel prednika dvajset ali trideset let. Lahko se torej reče, da pošlje ponekod šele en rod v svet moža z višjo izobrazbo. Temu pa ni krivo ljudstvo samo, ampak v prvi vrsti skrajno neugodne gmotne razmere, s katerimi se ima neprestano boriti. Bajka pripoveduje, da je bil Kras nekoč lepo obraščen, ali je bil oblagodarjen tudi z dijaštvom, o tem molči.

Zanimiva je analiza duševnega razvoja našega kraškega dijaka. V vsakem pravem človeku se zrcali narava, v kateri je vzrastel, in mladostni vtisi se mu najgloblje vživijo v dušo, so v duši trajna podlaga bodočim

apercepcijam. A kaj naj tu da bodočemu dijaku narava, če pa sama nič nima? Prostrani goli pašniki s svojim brinjem in skalovjem, sive njive in senožeči z bornim grmičevjem: to je milje, v katerem preživi svoja otroška leta. V njegovem obližju ni hladnega potočka, ki bi prijetno šumljal in ob katerem bi delal s tovariši jezove in mline, ni vrb, ki bi se sklanjale nadenj, in srebrolista breza mu pride prej na ušesa ko pred oči. Ali se ne zdi, kakor da bi morala pri tem otopeti domišljija, ker ni ničesar, kar bi jo budilo! Zdi se; ali kar je videti v enem oziru slabo, vpliva v drugem blago-dejno, ker se ta žalostna slika nahaja v toliko dragocenejšem okvirju. Mogočni podolgasti steni Nanos in Čaven, ki se veličastno dvigate iz nižine in se na vzhodni strani energično, skoraj pravokotno spuščate navzdol, vipavska dolina s svojo izredno rodovitnostjo in lepoto, nepregledna furlanska nižina in morje, ki se odnekod razgrinja očem, lepo obraščeno obrobno hribovje proti morju s pravilnimi valovitimi črtami, podzemeljske jame s svojimi čudovitostmi, — vse to mora buditi estetični čut, mora vzbujati v mladi duši misel, da se nahaja neka skladnost, toda ne tu v domačiji, ampak začenja se tam pri onih hribih, pri onem morju. Lepota in dobrota bivate v daljini, višini, globini, kamor treba za njima stremiti. In polasti se človeka neka želja, da bi zapustil dom in šel v svet, in kraške matere morajo strašiti svoje otroke, ki hočejo na vsak način iti ž njimi v Trst, a so premajhni, z umazano babo, ki jo treba poljubiti onemu, ki gre prvič v mesto. Iz radovednosti se vzbudi ukaželjnost in sežansko ljudsko šolstvo je, kar se tiče obiskovanja šole in pridnosti otrok, na dobrem glasu. Še nekaj! Skopost narave nadomesti Kraševac s svojo pridnostjo, vrh golih skal nanese zemlje, če treba, in jo obdela ter očisti do zadnjega plevela, ker mu sicer ne bi rodila. Tu ima dijak že v svojih zgodnjih letih najboljši dokaz, da je mogoče zavestno vplivati na naravo, da je mogoče dobroto in lepoto ustvarjati. To je spet neprecenljiv vzgojevalen moment. Prva njegova vzgoja ima torej lahko že vse lastnosti, ki ga usposabljaajo za študije. Skromnost, varčnost, veselje do dela, radovednost, ukaželjnost, to so svojstva, ki jih že prinese z doma. Ne straši se poti v daljni svet in ne plaši se potu in boja, ki ga čaka tam, saj ga pozna kolikortoliko že od doma, če ne v tej, pa v drugi obliki.

Noga mu je torej lahka, a korak težek. Nočem deklamirati o znani revščini kraškega kmeta, dovolj bo, če povem, da je vino skoraj edini njegov dohodek. V vinu, ki res dá kakšen stotak, če ni posebne nezgode, je pa tudi vse, njegov celoleten trud, njegova žetev. Res je, da pozna poleg sklanjanja k nehvaležni zemlji tudi trgovino s Trstom in da zna spretno »loviti dobičke«, a k temu ga silijo že vsakdanje potrebe. Živinoreja, ki bi mu radi bližine s Trstom v obliki mlekarstva največ nesla, se ne more dovolj razviti radi pomanjkanja krme. Iz vsega tega je umevno, da Kraševac, ki si je popolnoma prisvojil krojaško pravilo: »Devetkrat pomeri, a enkrat odreži!«, ne more tvegati stotakov za sina, o katerem ne ve, ali bo kaj iz njega ali nič. Priznati pa treba, da te njegove često prevelike previdnosti nikakor ni identificirati z omejenostjo ali nezaupnostjo; imel bom še priliko

pokazati, da je v svojem bistvu vnet za napredek in čast. A poslati sina v gimnazijo ali v realko je na Primorskem nekaj drugega ko drugod. Srednje šole, kolikor jih pride za nas v poštev, so izvzemši pazinsko gimnazijo nemške, in učenci, ki se napotijo vanje, da jih dovršijo, morajo prinesiti s sabo že v prvi razred popolno znanje nemščine. Razen za normalke mora siromašni oče trošiti vsote že za razne pripravnice, tako da preteče precejšnja vrsta let in stotakov, predno more sploh vedeti, ali je njegov sin za študije ali ne. In če se mu slučajno ob nezadostnem znanju nemščine vendar posreči dospeti v gimnazijo ali realko, mine gotovo precej časa, predno more uspešno slediti pouku. Tako se pogosto zgodi, da morajo dijaki, ki bi drugod študirali sijajno, napenjati tu vse svoje duševne in telesne sile, da si priborijo srečen izid šolskega leta. Profesorji so tudi v nižjih razredih pretežno Nemci, katerim je seveda načelo, da učijo na nemškem zavodu, in kdor hoče tu napredovati, mora v nemščini trden biti. Tako se zgodi, da pogosto ne klasificirajo tega, kar učenec vsled svoje pridnosti in nadarjenosti zna, ampak to, česar kljubu njej ne zna. Odtod izvirajo one javne in zasebne tožbe, kako da se včasih v znamenju »čiščenja« zlasti v nižjih razredih postopa brezobzirno. Gotovo je, da pri tem vejanju pade mej pleve tudi marsikakšno dobro zrno, in če tudi bi se zgodila krivica samo enemu, je hudo, če se pomisli, s kakšnim preudarkóm in s kakšno skrbjo in žrtvijo pošlje kraški oče sina v šolo. A kdo more reči, da je le majhno število onih, ki so se prav vsled nemščine spoteknili na svoji srednješolski poti, oziroma obesili že a priori svoje študije na kol! Vse to čutijo in vedo naši ljudje dobro, in ko bomo zares zahtevali slovenskih srednjih šol tudi za obmejne pokrajine, tedaj bodo naši ljudje mej prvimi, ki se bodo pridružili temu klicu.

Nekaj drugega pa čutijo in vedo srednješolci sami. V onem času, ko je človek najbolj dovteten vsaj za jezikovno znanje, ko ima čvrst spomin in bi si lahko pridobil bogastvo v izražanju in uglajenost v obliki, ne utegne izpopolnjevati se v materinščini, ker mu jemljejo čas in moči drugi predmeti v težkem tujem jeziku. In tudi če mu jih ne, kje je ona neposredna inicijativa, ki bi ga kot Slovenca navajala k samovzgoji? Vsa ogromna naloga pade na pleča profesorju slovenščine, ki gotovo ne more tvoriti popolnega profitežja nasproti drugim učiteljem in vzgojiteljem, ki mislijo in čutijo drugače in ki se navdušujejo za drugačne vzore. Ne odtuji se sicer narodu, a da trpi njegov narodni ponos, če nima časa in prilike baviti se dovolj z domačimi književnimi in drugimi deli, da se more le po ovinkih in zunanjih vplivih povspeti do tega, da mu je narodnost prvi ideal, je naravno, ker vlada mej njim in učiteljem lahko vsako drugo sorodstvo, le narodno ne. V čast dijaštvu moram pripomniti, da si zna ta nedostatek popraviti večinoma samo, in da pripomore k temu tudi napetost, ki se pojavlja od časa do časa mej dijaki in posameznimi profesorji, je umevno. (Dalje prih.)

LISTEK.

Ustanovni občni zbor slovenskega akadem. društva »Adrije« v Pragi se vrši dne 8. vel. travna ob 8. uri zvečer v dvorani restavracije »U Choděry« (Ferdinandová třída). Društvo bo imelo svoje prostore v češkem »Akademičnem domu« v Pragi, Spálená ul. 20.

Izobraževalno delo v Taboru. Ker so tovariši že sredi marca odhajali v domovino, je bilo delovanje našega izobraževalnega kluba le nezatno. T. Gosak je predaval „O realizmu v Čehih“, A. Lipold: gospodarske in politične razmere v Savinjski dolini, A. Sattler: gospodarske in narodnostne razmere v dravinjski dolini; A. Kramer: o srbsko-bolgarski carinski zvezi. — V počitnicah je predaval A. Vesenjāk, član suspendiranega ferijalnega društva »Skala«, na Polenšaku v Dornavi, pri sv. Marjeti in v Moškanjcih, ter projiciral vrsto krasnih slik z društvenim aparatom. —a—

Akademično ferijalno društvo »Prosveta« je v preteklih velikonočnih počitnicah ustanovilo svojo 8. ljudsko javno knjižnico v Dolskem pod Ljubljano. Knjižnica, katero vodi tamošnji g. nadučitelj, je nastanjena v ljudski šoli. — 21. m. m. je predaval tovariš Pavel Grošelj v Litiji o ravno sedaj zelo aktualni temi: »O katastrofah na nebu in na zemlji.« — Društvo je dalo hektografično razmnožiti seznam slovenskih knjig pripravnih za ljudske knjižnice. Seznam obsega natančen naslov in ceno 275 leposlovnih, 51 poučnih knjig in zbornikov. Posebej so zaznamovane one knjige, ki se priporočajo za manjše knjižnice. Knjige »Družbe sv. Mohorja« so domalega vse izpuščene, ker so med ljudstvom tako razširjene, da se ne splača jih sprejemati v ljudske knjižnice. Seznam je snovateljem ljudskih knjižnic na razpolago. — V bodočih velikih počitnicah namerava društvo ustanoviti zopet nekaj ljudskih javnih knjižnic, predvsem v ljubljanski okolici in prirediti ciklus naravoslovskih predavanj.

Društvo »Drava« se je pred kratkim ustanovilo v Beljaku. Društvu lahko imenujemo realizacijo nekaterih mislij, ki smo jih pred kratkim zastopali v listu. Namen mu je, spravljati kolikor možno slovenskih koroških dijakov v srednje šole ter tako vzgojiti in pomnožiti število domače slovenske inteligence, katere Koroški tako manjka. Želeti je pač, da bi to velevažno društvo slovenski denarni zavodi čim izdatneje podpirali.

Sprejem v živinozdravniško visoko šolo na Dunaju. S početkom šolskega leta 1906/7 se sprejme v prvi letnik živinozdravniške šole na Dunaju 20 aspirantov za vojaško veterinarsko službo. Sprejemajo se dijaki, ki so absolvirali gimnazijo in napravili maturo ter še niso prekoračili starosti 20 let. Objednem se morajo zavezati, da bodo v slučaju sprejema služili 7 let aktivno v armadi kot vojaški živinozdravniki. Sprejeti dijaki nosijo naslov: vojaški veterinarski akademiki. Prošnje je nasloviti na državno vojno ministrstvo in uposlati do 1. avgusta t. l. na rektorat živinozdravniške visoke šole na Dunaju. Podrobni pogoji se dobe v c. kr. dvorni in državni

tiskarni na Dunaju, III. Rennweg à 20 h. — Opozarjamo slovenske osmošolce, ki imajo veselje do živinozdravništva in imajo dobra spričevala, da po maturi vložijo pravočasno prošnje za sprejem. Sprejeti abiturijenti so v zavodu z vsem preskrbljeni, s hrano, stanovanjem, obleko, učnimi sredstvi itd. Sploh te prilike nečemo zamuditi, da ne bi zopet opozorili slovenskih dijakov na mnogo obetajoče veterinarske študije.

Ustanovni občni zbor društva slovenskih profesorjev se je vršil dne 22. m. m. v Ljubljani. Zborovanja se je udeležilo preko 50 profesorjev. Sploh je zanimanje za novo društvo nepričakovano veliko: od približno 200 slovenskih profesorjev jih je priglasilo svoj pristop 120. Pri tem seveda ne sme ostati, ampak treba je doseči, kakor je naglašal tajnik pripravljalnega odbora. prof. Vajda, da bo vsak slovenski profesor član tega društva. Zborovanje je otvoril prof. Ilešič, ki je v vznešenih besedah pozdravil došle, predvsem Hrvate s pazinske gimnazije. Naglašal je v svojem govoru, da je današnje zborovanje dokaz temu, da je zmagal med slovenskimi profesorji optimizem, vera in upanje v boljšo bodočnost, ki se pa mora družiti z zavestnim delom v dosego tega cilja. Ne le skrb za materijelno izboljšanje stanovskega položaja dovaja slovensko profesorstvo do skupne organizacije, ampak predvsem zavest, da imajo kot kulturni delavci pred narodom večjo odgovornost nego katerikoli drugi stan in da jim je mogoče ta smoter doseči le v skupnem delu. Govornik je kazal na štiri velike stebre, na katere se opira mogočna zgradba moderne pedagogike, to so Komensky, Rousseau, Pestalozzi in Herbart ter končno označil kot smoter nove organizacije notranjo svobodo, socialno zanimanje. delo in dolžnost. — Prof. Vajda je podal poročilo pripravljalnega odbora. Spominjal se je večkratnih poskusov, slovensko profesorstvo organizirati ter kazal na slične organizacije pri narodih, predvsem Čehih, kojih organizacija ima 1500 članov. Tembolj je združitev bila potrebna pri nas, ki nimamo niti svojega šolstva. Delo posameznika se izgubi, le skupnost more nekaj doseči. V tem oziru se profesorji lahko sramujejo pred delavstvom. Novo društvo ima predvsem nalogo reševati stanovsko vprašanje. Skrbeti bo moralo za povzdigo stanovskega ugleda profesorskega stanu, ki v resnici danes ni presijajen; s tem v zvezi je varstvo profesorskega naslova, ki si ga danes nekaznjeno lahko nadevlje vsak plesni učitelj. Tudi pravni položaj suplentov je tako vprašanje, ki čaka nujne regulacije. Z vsemi temi zadevami se bo imelo baviti novo društvo. — Nato so se čitela pravila, iz katerih posnemamo: Sedež društva je v Ljubljani. Društvo razteza svoje delovanje po vseh kronovinah in deželah, zastopanih v državnem zboru. Poslovni jezik je slovenski in srbo-hrvatski. Namen društva je, pospeševati pedagoško in obče znanstveno delovanje društvenikov, braniti in zastopati vse interese učiteljstva srednjih in njim podobnih šol, ter mu določevati stališče v okviru narodnega življenja. — Predsednikom je bil izvoljen prof. Fr. Orožen, v odbor pa profesorji dr. Požar (podpredsednik), dr. Ilešič (tajnik), Vajda (blagajnik), dr. Tomišek, dr. Opeka, Schreiner, dr. Ozvald

in Nazor, za namestnika dr. Lončar in Peterlin; za preglednike dr. Korun in Fajdiga. — Pri slučajnostih je predlagal prof. Nazor (Pazin), da naj se društveno ime izpremeni ter naj se društvo imenuje: »Društvo slovenskih in srbo-hrvatskih profesorjev«, da se na ta način omogoči pristop tudi dalmatinskim profesorjem. O tem predlogu se je vnela daljša debata, tekom katere je stavil dr. Brolik (Pazin) še širši predlog, da naj se društvo imenuje »društvo jugoslovanskih profesorjev«. Oba predloga prideta na dnevni red prihodnjega občnega zbora. — Gotovo je lepa in hvalevredna misel, ki se je pojavila v teh predlogih, da naj namreč slovenski profesorji, da imajo smisla za vzajemnost med nami in drugimi bratskimi narodi. A pomisliti je le, da take na zelo široki podlagi zasnovane organizacije navadno ne dosežejo svojega namena. Naj se organizira pred vsem slovensko in hrvatsko učiteljstvo samo zase in se potem združita obe organizaciji v enotno skupino; če bi pa to hrvatskim profesorjem ne bilo mogoče, potem seveda naj bo novo osnovano društvo tista hiša, ki bo družila profesorje obeh narodnosti: saj imajo zlasti istrski hrvatski profesorji s slovenskimi povsem skupne težnje. Če se že to zgodi s premembo oficijelnega imena ali ne, je slednjič irrelevantno. Novemu društvu želimo najboljših uspehov. Njegovo prvo in najbližnjo nalogo vidimo v tem, da se z vso silo poteguje za slovenske šole, utemeljuje to ne le z narodnimi, ampak tudi s pedagoškimi razlogi. Da ta svoj smoter doseže, se nam zdi pot peticij in memorandumov manj uspešna kakor pozitivno delo v tem smislu, skrb za izdajanje slovenskih učnih knjig.

Slovenska stenografija v naših srednjih šolah. Vesel in za slovensko šolstvo velevažen pojav zadnjega časa je, da se je začelo slovensko srednješolsko učiteljstvo gibati in se resno baviti s spisovanjem slovenskih učnih knjig za naše srednje šole. Skrbljeno je skoro za vse obvezne predmete, na neobvezne se še ni mislilo, kar je deloma umljivo. Ko pa bodo slovenske učne knjige spisane in ko dobimo slovenske srednje šole, takrat se bo pokazala med srednješolci z elementarno silo tudi potreba po znanju slovenske stenografije. Za ta predmet imamo že zdaj jako dobro učno knjigo*), vendar pa je celo avtor sam prepričan, da je treba še izpopolnitve. Druga popravljena izdaja bi lahko izšla šele, ko bo prva že približno razprodana; žalibog pa je slovenska stenografija upeljana kot relativno obvezen predmet le na eni izmed obeh ljubljanskih gimnazij, in se torej malo knjig razproda. Temu bi se dalo odpomoči, ko bi se vsaj na vseh kranjskih gimnazijah uvedla slovenska stenografija. To je potrebno tudi zato, da se vzgoji nekaj stenografov-strokovnjakov, ki bodo delovali kot učitelji slovenske stenografije na bodočih slovenskih srednjih šolah. Taki učitelji pa bodo morali imeti strokovni izpit, treba tedaj tudi strokovnjakov zato, da se sestavi izpraševalna komisija. Da bo slovenska stenografija na slovenskih srednjih šolah potrebna, o tem se ne da dvomiti. Zdaj se je seveda še ne pogreša tako zelo, ker je učni jezik v višji gimnaziji nemški, zdaj se na gimnaziji gotovo potrebuje še bolj nemška stenografija. Zato pa ni slovenskemu tesnopisu na srednjih

*) Prof. Fr. Novak, Slovenska stenografija I. in II. del.

šolah odkazano nič kaj častno mesto poleg nemškega. Dočim poučuje skoro na vsaki gimnaziji ali realki kak profesor nemško stenografijo, je za slovensko stenografijo sistemizirano samo eno učiteljsko mesto, in sicer na II. državni gimnaziji v Ljubljani. Na drugih gimnazijah se uče dijaki privatno pod vodstvom kakega izurjenega tovariša, a zato je treba ravnateljevega dovoljenja, ki ga dobijo navadno šele po dolgem moledovanju, ker se smatra slovenska stenografija od gotove strani za nepotrebno stvar, ki odvaja dijake od učenja obveznih predmetov. Na nekaterih gimnazijah, n. pr. v Celju hoče videti ravnatelj v skupnem učenju slovenske stenografije panslavistične tendence in dovoli skupno učenje slovenskega tesnopisa le pod nadzorstvom kakega profesorja. Na neki drugi gimnaziji pa se izražajo tudi nekateri slovenski profesorji kot oboževalci nemške stenografije o slovenski jako zaničljivo, češ, da je nepopolna; seveda niso sami storili za njeno izpopolnitev ničesar. Toda ne samo na gimnazijah in realkah, tudi na učiteljskih je treba vpeljati slovensko stenografijo, in sicer kot obvezen predmet, kakor n. pr. risanje, seveda po primerni modifikaciji učnega načrta. Posebno potrebno bi to bilo v Ljubljani, kjer se je lani poučevala prav po nepotrebem nemška stenografija. — Slovenske srednje šole bodo predhodnice slovenskega vseučilišča, to upamo. Skoro gotovo bo v začetku primanjkovalo učnih knjig in slušatelji bodo navezani na predavanja. Takrat bo slovenska stenografija posebno potrebna. A tudi kljub učnim knjigam se na univerzi vedno rabi stenografija. Da bo pa slovenska stenografija v to tehnično sposobna, zato jo je treba že zdaj razvijati s tem, da se jo upelje v vse srednje šole. Le praksa bo pokazala nedostatke, ki jih bo treba odpraviti. — Treba bo torej tudi na stenografskem polju nekaj dela, da bo tista dijaška generacija, ki bo tako srečna, da bo doživela izpolnitev naših zahtev po slovenskih srednjih šolah in lastnem vseučilišču, pripravljena tudi v tem oziru na ta velepomembni prevrat našega šolstva.

L. M.

O celjski slovenski gimnaziji. Piše se nam: Slovenska spodnještajerska zgodovina nam pripoveduje, kakih bojov je bilo treba, da so Slovenci dobili svojo nižjo gimnazijo v Celju. Mnogo so Slovenci takrat pričakovali od tega zavoda, a žal, niso se izpolnile vse nade. Dokler je bila v Celju samo nemška gimnazija, se je slovenskim dijakom razun par izjem slabo godilo nekoliko vsled nemškega učnega jezika v nižji gimnaziji, še bolj pa vsled nacijske zagrizenosti nekaterih nemških profesorjev. Pričakovali bi, da bo na slovenski gimnaziji bolje, a ni vse, kakor bi moralo biti. To kaže statistika. V prvem razredu je učni napredek še precej dovoljen. Slabše je v II. razr. a, v katerem je bilo koncem prvega semestra tekočega šolskega leta 29 dijakov, od teh jih je padlo 10. Še slabše je v III. razredu, ki je štel koncem semestra 56 učencev, padlo jih je 23, najslabše pa je v IV. razredu. Od 28 učencev jih je padlo 12, torej skoro polovica! V tretjem razredu se kaže slab uspeh pri latinščini, temu se pridruži pretirana strogost profesorja matematike, slaba stran skoro vseh matematikov. Kje naj iščemo vzrokov tako slabih rezultatov? Ne da se trditi, da bi bil slovenski dijak slabo nadarjen, kajti večina dijakov na tej gimna-

ziji je z dežele, odkoder prihajajo dečki, ki so kazali v ljudski šoli največ nadarjenosti. Slovenski dijak tudi navadno ni len. Ako pa je len, ga bo dober pedagog privedel zopet k pridnosti. Vzrok slabih uspehov torej ne more biti toliko na strani dijakov kakor na strani nekaterih profesorjev. Naj ne mislijo slovenski profesorji, da je v interesu naroda, ako puste v višje razrede le tiste, ki kažejo največ pridnosti v šolskih predmetih. Pri sistematičnem metanju, ki ga uprizarjajo zadnji čas nekateri profesorji v imenu pravičnosti — tega skoro ne moremo verjeti, da so jim pri tem pred očmi zlati ovratniki in zaslužni križci — pade med pleve tudi marsikatero dobro zrno. In pomisliti je treba, da je pri nas za vsakega količkaj zmožnega človeka, ki se izgubi, pri majhnem številu naše inteligence večno škoda. Kako pa ravnajo nemški profesorji s svojimi rojaki? Res v marsikakem oziru bi bili lahko svojim slovenskim kolegom v vzgled. Saj ne zahtevamo protekcije, ampak le pravičnosti in vestnega upoštevanja onih težkoč, s katerimi se ima boriti pred vsem slovenski dijak v Celju. —k.

»Slovenski Tehnik.« Slovenski tehniki v Pragi so začeli izdajati kot mesečno prilogo slovenskim listom »Slovenskega Tehnika«, ki ga urejuje znani prijatelj Slovencev g. I. V. Hráský, profesor češke tehnike v Pragi. Z veseljem mora vsak Slovenec pozdravljati to novo akcijo naših praških tehnikov. »Slovenski Tehnik«, v poljudnem smislu pisan list, ima namen širiti tehnično naobrazbo našega ljudstva, seznanjati ga s tehnično stroko in pridobiti zanjo zanimanje. Da sodelujejo pri listu tudi češki strokovnjaki — kakor razvidno iz I. številke — predvsem pa, da ima list tako izbornega urednika, je velike važnosti! Želeti je le še, da tudi slovenski inženjerji podpirajo ta list s primernimi članki, zakaj ravno od njihovega sodelovanja je precej odvisna bodočnost tega edinega slovenskega tehničnega glasila. Upati je, da bo nova, pač spretno započeta akcija tudi uspela. Vsekakor pa je delo praških tehnikov zelo hvalevredno.

»K československým stikům.« Pod tem naslovom prinaša 32. številka »Student. Věstníka« zanimiv članek. »Stike, ki smo jih bili navezali pri prvi vsedijaški slavnosti l. 1904«, tako piše med drugim pisatelj, »smo utrdili posebno na lanskem izletu v Trst in v Ljubljano, ki ga je priredil »Svaz«. Stiki so bili in so vedno, toda pričakujemo še več od realiziranja misli, ki jo je izrazil predsednik tržaškega shoda, tovariš Žerjav: Skupni postop v delu! Toda dozdej se ni pristopilo niti k minimu, namreč k načrtu programa, po katerem bi se po potrebi postopalo. Beseda je padla — toda ne sme se ostati samo pri besedah po vzoru starih. Mnogo bi se že koristilo s tem, če bi oboje dijaštvo skupno informiralo javnost pravilno in stvarno o vseh razmerah svojega naroda posredovanjem žurnalistike, ki pogosto nepopolno in malo jasno informira. Posebno liberalni »Slovenski Narod« in klerikalni »Slovenec« prinašata o nas popolnoma nezanesljive vesti po »Neue freie Presse«. Pripominjam samo referatov »Slovenskega Naroda«, ki je podrobno opisoval demoliranje trgovin, nemškega kazina, preganjanje buršev v listopadovih demonstracijah, zabarvjuoč svoja poročila za senzacije lačne bralce po njih nizkem okusu. Takrat — pravimo to odkrito — je bila

dolžnost odkrito z nami čutečih tovarišev, zavrniti te ostudne vesti, ki so nas v očeh naprednih ljudi tako osramotile! Toda v tej stvari se da o priliki mnogo popraviti. V prvi vrsti pripominjamo besede slovenskega poslanca dr. Tume: »Slovenski dijaki, ki se hočejo podati na študije v Prago, imajo častno dolžnost, študirati edino-le na češki univerzi.« In mi pristavljamo: v svojo in našo korist. Naša in prijateljev Slovencev skušnja spričuje resničnost naše trditve. Veselimo se odkritosrčno, če bomo imeli priliko reči, da se je uresničilo sodelovanje slovenskega dijaštva s češkim, in k temu se je treba pridno pripravljati.« Tako »Studentský Věstník«. Mi pristavljamo samo to, da se s člankom popolnoma strinjamo. Gotovo bo ena prvih nalog našega novega društva »Adrije«, da v članku označeno misel uresniči; ne bo ji težko, ker sme gotovo upati vsestranske podpore češkega dijaštva.

V. M. Z.

Petindvajsetletnica »Osrednje matice šolske«. V staroslavni praški mestni posvetovalnici je obhajala dne 22. malega travna t. l. »Ustřední Matice školská«, glavno češko obrambno društvo, svojo petindvajsetletnico. — Ustanovljena pred 25 leti kot protiutež malo preje ustanovljenemu nemškemu »Schulverein«, združuje v sebi Čehe vseh strank in vseh slojev brez razlike. Čehi se dobro zavedajo, kakšnega pomena je za vsak narod dobro narodno šolstvo in zato podpirajo tudi Matico najizdatneje. V 25 letih njenega obstanka so ji prispevali nič manj kot 11,234.749 K. Za ta denar je ustanovila 58 otroških vrtcev (na Češkem 32, Moravskem 21, v Šleziji 7), 82 ljudskih šol (na Češkem 69, Moravskem 21, v Šleziji 5) in 12 srednjih šol (6 gimnazij, 4 realke, 1 trgovsko akademijo in 1 učiteljsiše). Veliko število teh šol je sedaj že prešlo v javno upravo, tako da je imela lansko leto Matica še 4 srednje šole, 51 ljudskih šol in 47 otroških vrtcev. Letni stroški znašajo za te šole okoli 700.000 kron. Prvo leto je obiskovalo Maticne šole 643 otrok, lansko leto pa — 12.485. — Koliko truda in požrtvovalnosti, energije in dela nam kažejo te ogromne številke! Iz lastne moči, kljub najrazličnejšim zaprekam in nasprotovanju so postavili Čehi to ogromno zgradbo, ki uspeva, ker se ne zanašajo v društvo osebni interesi in prepiri in ker imajo vsi ti sodelavci le en veliki smoter pred očmi — rešiti češko deco pred potujčenjem. S ponosom zre lahko češki narod na uspehe petindvajsetletnega svojega neumornega drobnega dela, zavedajoč se, da ga ni naroda, ki bi imel kaj sličnega. Zato je jubilej osrednje Matice šolske tudi jubilej češke samozavesti in češkega narodnega ponosa.

»Slovenski Narod« je priobčil vest, da je izvrševalni odbor narodno-napredne stranke sklenil, da se smatrata »Prosveta« in »Akademija« za del narodno-napredne politične organizacije. Ta vest je netočna. »Prosveta« kot kulturna in kot narodno-radikalna dijaška organizacija sploh ne more biti del kake politične stranke. Res pa je, kakor čujemo, da je izv. odbor sklenil podpirati stremljenja »Prosvete«. Proti temu seveda nič imeti ne moremo.

Priloga 'Omladini'

št. 2.

»In besede večne mladosti so bile, ki so se prvič glasile iz ust enega največjih govornikov helenskih: Verujte, da je sreča v svobodi in svoboda v pogumu!«

Ellen Key.

Narodno-radikalna struja si je zapisala na svojo zastavo delo, delo za narod. Vzbuditi hoče čut za pozitivno delo, ki je neobhodno potreben v boju za narodni obstanek in kterega tako pogreša sedanja generacija. Vzbuditi hoče čut, da moramo vse, kar opazimo slabega, nadomestiti z dobrim in da mora vsak posameznik v to zastaviti vse svoje moči. Ta čut za pozitivno delo, delo, s katerim hočemo svoj narod povzdigniti v kulturnem in gmotnem oziru, imenujemo pozitivnost. Nasprotno pozitivnemu delu je negativno, ki samo razdira, ne da bi podalo kaj boljšega.

Negativnost, pomanjkanje pozitivnosti, je značilna za dobo zadnjih 20 let. Da je treba korenite preosnove narodnega življenja, če nočemo, da nas močnejši sosed ne uniči, o tem so menda vsi prepričani, toda da bi sami začeli delati, takih ljudi smo do sedaj imeli le malo. Vsak le graja, natančno dokazuje, kaj je slabega v narodnem življenju in kje tiči vzrok, da je tako, ve tudi, kako bi se dalo temu v okom priti, ne stori pa nič. Kakor mōra je tlačila našo javnost v zadnjih desetletjih deloma brezdelnost, deloma pa tiha resignacija, češ, kaj bi se trudili, saj tako nič ne dosežemo. Tudi mladina je bila že zastrupljena. Dijaštvo se je deloma ogrevalo za stare burševske tradicije, sabljanje in popivanje, drugi so bili z malimi izjemami brezbrizni, mrtvi, brez idealov. Manjkalo je zaupanja v samega sebe, zaupanja v boljšo bodočnost narodovo, manjkalo je poguma, brez kterega ne dosežemo ničesar.

Po samostojnosti in sreči narodovi hrepenimo; ona je cilj našega delovanja. Dosežemo jo, če smo pogumni, če zaupamo v svojo lastno moč, če se ne ustrašimo truda in zaprek. In dolžnost nam je, prva najsvetejša dolžnost, delati za svoj narod; iz njega smo vzrasli, njemu moramo živeti. Če bo ta zavest prodrla v naša srca in določevala naše dejanje, lahko pričakujemo boljše bodočnosti. Naj nam nihče ne očita, da smo preidealni. Ravno pomanjkanje idealov je zakrivilo, da je pri nas tako, kakor je. Brez idealov ni poguma, ni onega navdušenja, ki je predpogoj vsakemu delu.

»Minili so časi krokarske romantike«, slovenski dijak si je stavil nalogo, da hoče delati na polju narodne prosvete in da se hoče za to duševno in telesno kar najbolj usposobiti. Nespametno je govoriti, da dijak ni sposoben za narodno delo. Kdor to trdi, se ozira samo na veliko narodno delo,

pozablja pa drobno delo, ki ga more vršiti vsak brez izjeme. Drobno delo pri nas vse pre malo povdarjamo. Ono je gradivo za veliko narodno delo. Kakor ni mogoče sezidati hiše brez kamenja, tako si brez drobnega dela ne moremo misliti velicega. Drobno delo je silno mnogovrstno: doma, v šoli, med narodom, posebno pa v društvih, povsodi je dela dovolj, samo delavcev manjka. Vsak posameznik mora sebe vsestransko izobražati, navajati mora k temu druge in kjer vidi, da bi lahko kaj storil, naj zastavi vse svoje sile.

V sistematično urejenem, pozitivnem drobnem narodnem delu vidimo rešitev. Ne strašimo se zaprek niti posmehovanja nasprotnikov, pogumno se lotimo dela in vspehi ne bodo izostali!

Radikalen gimnazijec.

J. B.

SREDNJEŠOLEC V PROSTEM ČASU.

Izkušnja nam kaže, da preostaja srednje nadarjenemu srednješolcu kljub obilnici učenja za šolske predmete še vendar veliko prostega časa, katerega pa večina ne zna vporabiti drugače, kot z lenuharenjem, kvartanjem ali pijačevanjem. V nezdravih, zakajenih in zaduhlih gostilniških prostorih prebije — dostikrat celo v sumljivih družbah — cele noči, teptajoč v blato svoje vzvišene ideale, če jih je sploh že kdaj imel in kvareč si svoje zdravje. V to nedijaško življenje zapeljuje še ostale svoje tovariše. »Ta p'jan študent« je njihov vzor in pesem o njem njihova himna. Kdor se gre ž njimi, tega zasmehujejo, ta jim je največji »gulež« in »filister«. Ni jim mar ničesar drugega, kot vrček in ženska. Učenje sistematično zanemarjajo. Vsak hip izostajajo od pouka. Posledice seveda ne morejo izostati. V spričevalih koncem tečaja dvojka za dvojko, telesno pa že popolnoma izčrpani in bolni. Mladi starci! Eni izstopijo iz šole in postanejo čisto navadni pisarji, nadaljujoč započeto »pajzeljsko« življenje, drugi slabotnejši morajo v najlepši mladosti v prerani grob, potem ko so prepozno spoznali svoje zapeljivce in kriva pota, na katera so zašli.

In kaj je temu vzrok? Sami niso znali vporabiti prostega časa tako, da bi jim koristil, pokazal in povedal pa jim tudi nihče ni, kako naj ga vporabijo. Mnenje, da se čas, ki nam preostaja od učenja šolskih predmetov, lahko lahkomišelnost zapravi, je krivo in se mora odpraviti. Ta čas je namenjen telesnemu odpočitku in okrepilu (pa ne po gostilnah in beznicah, ker to ni odpočitek in okrepilo) ter nadaljni izvenšolski samoizobrazbi.

Ko smo presedeli cel dan v zaduhli šolski sobi, treba najprej, da si odpočijemo in okrepčamo telo. Pojdimo sami ali pa v družbi s kakim tovarišem ven, v prosto naravo in se naučimo svežega zraka. Imejmo pa oči odprte in berimo tudi na izprehodih iz knjige prirode, ki nam je vedno odprta. Če smo pazni, vzbudi v nas vsaka najmanjša žuželka, cvetka zanimanje in odkrije se nam čisto nov svet, katerega smo doslej prezirali.

Gledamo, se čudimo stvarem, ki jih sicer nismo opazili in se učimo neprestano. S tovarišem se pomenkujemo o tej in oni stvari, ki smo jo videli, brali, izražamo mu svoje mnenje o njej, čujemo njegovo sodbo. Učimo se in izobražamo, ne da bi za to vedeli. Okrepčali smo se telesno na takem izprehodu, obenem pa se učili, bistrili čute, opazovali in se vadili samostojnega mišljenja. V okrepčanje telesa ne moremo nikoli dosti priporočati telovadbe. Vsak dijak mora obiskovati telovadbo, kjer si utrdi svoje ude, postane gibčen, obenem pa dobi ono vstrajnost in odločnost, ki je lastna le telovadcu. Nihče naj se torej ne pozabi vpisati v telovadbo, katero naj potem tudi tistih par ur na teden pridno in marljivo poseča.

Nadaljni prosti čas posvečajmo samoizobrazbi! Kako majhen del tega, kar moramo znati in vedeti, se naučimo v šoli! Življenje zahteva od nas veliko več, kakor nam more nuditi še tako dobra šola, in to si moremo pridobiti le potom samoizobrazbe v prostem času. Žal le, da spoznamo to navadno prepozno in potem moramo le obžalovati, da se nismo še tega in tega naučili v gimnaziji. Potem je prepozno, kajti druga doba zahteva drugega dela. Kar smo enkrat zamudili, je navadno zamujeno za vedno. Znanje pa, katero si pridobimo v šoli nam bodi začetek in podlaga samoizobrazbi.

Predvsem glejmo, da se v prostem času seznanimo natančno z domačo literaturo. Šolski pouk slovenščine navadno tega ne tirja, zahteva pa to od nas ljubezen do lastnega naroda in spoštovanje do naših pisateljev. Kako žalostno in obenem sramotno za abiturijenta, ki je imel sicer v slovenščini dober red, ki pa pokaže v pogovoru, kako malo pozna slovensko literaturo. Isto velja tudi o literarnih delih tujih narodov, zlasti pa slovanskih. Šola tudi tu skoraj ničesar ne zahteva, zahteva pa to navadna izobrazba. Prideš v družbo izobražencev, kjer se govori o tem ali onem pisatelju. Tudi ti bi moral izraziti svoje mnenje, ali v svojo sramoto moraš molčati, ker pisatelja poznaš komaj po imenu, njegovega dela pa še nikdar nobenega v roki nisi imel. Grajati in naravnost obsojati pa moramo na drugi strani branje takozvanih »šauderromanov«. Žalibog so razširjeni tudi med dijaštvom. O njihovem slabem vplivu se je svoj čas pisalo v »Omladini«, zato tu ne ponavljamo. Pozivljamo le profesorje, da tudi oni z vsemi močmi delajo proti njim.

Samoizobrazbi je prepuščeno tudi učenje raznih modernih jezikov. »Kolikor jezikov znaš, toliko mož veljaš«, je star pregovor, ki pa velja zlasti dandanes. Obsežno jezikovno znanje potrebuje učenjak, ki mora poznati iz svoje stroke tudi glavna tujejezična dela, uradnik, ki je tembolj vporaben, čim več jezikov zna, trgovec, ki stoji v najrazličnejših zvezah, sploh vsak človek, ki gleda nekoliko dalje iz domačega kraja. Nam Slovincem pa je potrebna poleg nemščine predvsem italijanščina*). Sosedje Italijanov smo, mislimo na Trst in dalje; pa da bi nam ne bilo treba znati italijanščine, je nemogoče in smešno misliti. Vlada potrebuje uradnikov za Istro, ki bi znali slovensko in laško, pa jih ni. Kak teritorij še za naše

*) Opozarjamo na članek: Učimo se italijanski. Omladina II. Str. 110.

uradništvo! Med slovanski jeziki je za nas največjega pomena znanje češčine. K Čehom se hodimo v premnogem oziru učiti; »na češko vseučilišče!« je sedaj tudi klic slovenskega dijaštva; zato treba, da znamo njihov jezik.

Kot važna izobraževalna sredstva toplo priporočamo prosta predavanja, ki so vpeljana v višjih razredih. Porabite priliko, kolikor le morete. Vsak dijak bi moral imeti vsaj eno predavanje na leto, katero pa naj bi sestavil kolikor mogoče vestno in samostojno. Izbirajte si pri tem predmete, ki vas silijo k lastnemu trudu in premišljevanju in ki vas osebno zanimajo. Predavanje, ki je zgolj izvleček iz raznih knjig, nima dosti vrednosti za predavatelja, ker ni v njem nič lastnega dela in premišljevanja. S samostojno napravljenimi predavanji pa si ne pridobimo le gibčnosti v slogu in govoru, marveč se navadimo tudi pravilno misliti in pravilno izražati svoje misli. O predmetih, katere izbirajte, spregovorimo pozneje enkrat.

Med prostimi predmeti naj obiskuje vsak, kdor ima posluh, tudi petje, ki mu naj bo v nekako razvedrilo in zabavo, in če mogoče tudi risanje, ki v mnogokaterem oziru v poznejših letih dobro služi.

Zlasti pa opozarjamo na obiskovanje gledališčnih predstav, koncertov in umetniških razstav*), kot na važna izobraževalna sredstva. Opozarjamo na to zlasti ljubljanske tovariše, ki imajo najlepšo priliko dobro izrabiti vsa ta sredstva. Žal, da se ne kaže med njimi toliko zanimanja, kolikor bi ga pričakovali in slabo znamenje zanje je, da nekaterim bolj ugajajo prodstave po ničvrednih cirkuzih, in če že gredo v gledališče, glume in veseloigre. Izvenljubljskim tovarišem bi pa priporočali, da gredo vsako leto vsaj parkrat v skupno k najboljšim predstavam in matičnim koncertom v Ljubljano. Profesorji jim gotovo ne bodo nasprotovali in stroški tudi niso tako veliki. Spominjamo se, da so pred par leti na ta način pogosto obiskovali ljubljansko gledališče kranjski dijaki. Torej ne podcenjevati gledaliških predstav, koncertov itd.

V novejšem času se prirejajo skoro po mnogih krajih ljudska predavanja. Tudi na te opozarjamo tovariše, naj jih marljivo posečajo, kajti tudi tu si širijo svoje znanje in duševno obzorje.

Predolgo bi bilo, če bi hoteli naštevati še dalje. Vsak naj izrabi vsa sredstva, ki se mu nudijo, da se nauči čim več. Nikdar mu ne bo žal, da v gimnaziji ni lenuharil, marveč pametno vporabljal svoj prosti čas. Res, da je težko dobiti, zlasti v malih mestih, potrebnih knjig itd. Šolske knjižnice so navadno slabe in zelo pomanjkljive, javnih knjižic še ni, profesorji pa navadno tudi skrbno zaklepajo svoje privatne zbirke in bog ne daj, da bi kaj posodili dijaku — izjemo delajo le klerikalni profesorji z umevnim namenom. Da bi si pa vsak sam kupoval potrebnih knjig, tega od revnega slovenskega dijaka ne moremo zahtevati. Toda, kar posameznik ne more, to jih premore lahko več skupaj. Znan nam je nek izvenkranjski srednje-

*) Tudi o obiskovanju gledališč itd. spregovorimo pozneje enkrat obširneje. Opozarjamo na to že danes.

šolski zavod, kjer so si dijaki sami ustanovili 5 dijaških knjižnic, ki je vsaka vredna par sto kron. Če hočemo, premagamo lahko vse ovire. Treba je le nekoliko dobre volje in vstrajnosti in gotovo dosežemo cilj, katerega smo si postavili.

Na delo torej! Ne tratimo svojih sil v brezdelici, posvetimo jih raje delu in lahko bomo rekli, da nismo zapravili svojih mladih let. Take mladine pa narod potrebuje!

IZ POEZIJ † IVANA BAŠA.

PODRAVSKI MOTIVI.

I.

Oj sred polja
podravskega
bo vladal mir ...
Tihoma,
polagoma
prihaja smrt ...
Kmalu bo
polje ravno
pobelil sneg ...
Konj prostak
in kmet težak
gresta v pokoj ...
In sred polja
podravskega
bo zimski mir ...

II.

Oj sred polja
svetilo je
in sred polja
vtonilo je
v večerni mrak ...
In žalostno
rezgeči konj,
zamišljeno
spe fantič ponj
tja sred poljan ...
Pretužen san
sanjala sta,
ko bila je
prostost doma
še sred poljan,
Oj sred poljan!

III.

Oj noč in dan
si mi jednak
ti Dravin val ...
Mrk in hladen
speš sred polja
tja do morja ...
Pa tužen si
vse dni, noči,
kot bi solze
rodile te ...

IV.

Na ramo vzel je koso,
a ukal ni ne pel,
in tožno z ного boso
trpin je k delu šel.
Oj šel kosit je trave
in rož je šel morit,
da še enkrat otave
bo mršav konjič sit.
Potem, potem pa koj naprej
na noge hajdmo, bratje!

Pod koso padajo poslej
naj tilniki, naj vratje!
In kri naj teče sred polja
in kri naj ga gnoji!
Junak naj sam prostost si da,
in sam vstajenje svoje!
Svoboden dom! Le hajd naprej
na konje hajdmo bratje!
Pod koso padajo poslej
naj tilniki, naj vratje!

V.

Na pomolju kraj poljane
hrast stoji,
kot spomin, kot knez mogočni
z daljnih dni ...

Listje vilo, hrast posušen,
preperel ...
Da bi mogel, tužno pesem
bi zapel ...

O junakih, ki so padli
davne dni . . .
Da »pravico« bi dobili,
v boj so šli . . .

CIGANKA.

I.	II.	III.	IV.
Hoj ti ciganka, dekle poredno, kaj me le gledaš vedno in vedno? Kaj si popravljaš kodrce vranje, kaj si zatikaš rožice vanje? O da bi jopco skrbno zapela s'cer zapeljajo prsa me bela . . . Včeraj denarce si mi pobrala, danes ti vgaja urica zala? Hoj ti ciganka, uro le vzemi, saj so tak sladki tvoji objemi!	Ljubica moja, gosli odloži in po poljanah več mi ne toži! Poj mi radostne pesmi ciganske, samo pozabi nočke poljanske! V kupo si, dekle, vinca natoči, pa me poljubi kakor sinoči! Saj ti podarim zlate uhane, samo ne želi si na poljane!	Krasna ciganka strune prebira, v tužnih akordih duša ji vmira . . . Rada bi rada šla na poljane, željna pogledat bratec cigane . . . Pela kraj ognja pesmi bi krasne dokler plamena veter ne vgasne . . . Pa bi kraj njega v travici spala in o ljubezni sladko sanjala . . . Tožno ji tožno strune donijo, v očkah ogljenih solze blestijo . . .	Hoj ti ciganka, to je ljubezen! Samo tri nočke sva se ljubila, pa bi že rada me zapustila! Z mojimi dnarci šla na poljane, tam bi pojila ljubčke cigane! Ljubčke pojila, pesmi boš pela, da si vse dnarce meni že vzela! Mari denarce bi mi pobrala, da le ciganka ti bi ostala!

M. P.

„IZ KRESNIC“.

IV.

Ne vem več natanko, kako pozno je bilo tedaj; a moralo je že biti proti jutru, ker smo sedeli v kavarni in pili liker.

Hej, ljubica, bujnoprsko dekle! Prisedi se bližje k meni in mi daj poljub na suhe, žejne ustne — poljub goreč, strasten, pekoč ko živ ogenj, da zgori v njem vse, moja preteklost in postave, ki me plašijo iz nje . . . Kakor črni strahovi po gozdu, kakor sence po zidu se priplazijo iz kotov, pristopijo k meni, ovijejo me s svojimi nevidnimi rokami in mi gledajo v oči — ne ljubeznjivo, ne jezno, temveč otožno, žalostno . . .

In jaz ne maram žalostnih oči — kje si, Karlina? Vidiš, ne odtežaj se mi ne za trenutek, drugače prispejo oni žalostni spomini!

Karlina, Karlina!

Ali veš, kaj sem ti daroval? Umeš ceniti ta dragoceni dar? Glej, položil sem svojo mladost, svoje visokoleteče cilje in nade, svoje sanje o sreči na tvoje rdeče, bujne ustnice . . .

Ali me pogledaš za to hvaležno, o ljubica? Ali me poljubiš za to strastnejše, ali mi položiš dobrikajoče svoje mehke roke okrog vratu? Ali me ljubiš za vse dolgo življenje!

Ne, ne! Tvoj pogled je pohoten, pekoč, tvoji poljubi hladni in priučeni in tvoja ljubezen, ah —

Glej, svoj čas sem imel ljubico . . . Ne, zakaj jo imenujem sedaj? Ti spomini — Modre oči je imela in zlate kodre; blesteli so ti kodri v solncu kakor čisto zlato . . . V očeh mir in ljubezen . . . Ljubezen globoka kakor morje, neskončna kakor nebesni obok . . .

Poslušaj me, glej! Samo pusti tiste pohotne poglede! Kajti oni moré tisto ljubezen, moré cvetke ki so zacvetele pred menoj . . . Ona zlatokodra deklica me je ljubila; ljubila z vsemi primeski mlade romantične ljubezni . . .

Sestajala sva se v mesečnih nočeh v vrtni uti . . . Noč je sanjala krog naju svoje skrivnostne sanje, cvetke so se solzile, vodomet je šumel . . . In tisti pogledi in poljubi . . . oh, ljubica, drugačni so bili kakor tvoji . . .

— »Kam gledaš tako zamišljeno, ljubček? Hočeš poljub? Na — in še —«

Šepetala mi je te besede na uho in začutil sem njene, neprijetno po likerju vonjajoče, hladne ustnice na svojih . . . Stresel sem se in vstal . . . kakor bi mi trenutno prišla zavest, kje sem in kaj delam . . .

Sunil sem dekle od sebe in začudeno me je pogledala . . . Potem sem vzel klobuk in šel ven . . .

Naslonil sem se na bližnjo hišo in plakal dolgo uro . . . Plakal za izgubljeno mladostjo, izgubljeno ljubeznijo in svojo orjaško močjo . . . Vse to sem z mirno dušo pohodil in poteptal . . . in sedaj gre naglo navzdol . . .

Plinovke so ugaševale in prvi sledovi mladega dneva so se motno, sivo slikati po mokrih starih stenah.

RUSMIR.

TECITE, AH DNEVI . . .

Tecite, ah, dnevi tecite,
da pride spet rosna pomlad,
da mine jesen že turobna,
da zgine iz srca mi jad!

Tecite, ah, dnevi tecite!
A dnevi počasi teko . . .
in tamkaj iz dalje se vleče,
se vleče megla za meglo . . .

AH, BOGA SEM, DEKLE ZGUBIL . . .

Ah, Boga sem, dekle, zgubil,
tebi le verjel,
tvojim smehom, tvojim očkam
pesnice sem pel . . .

Ah, moliti sem pozabil,
a ljubiti ne!
Vsako uro bilo záte
vneto je srce!

Vendar, vendar trajna sreča
našla ni srca.
Ah, odpusti, da nazaj si
spet želim Boga!

OJ TI BISERNICA!

Oj ti bisernica,
le počakaj še,
da poljá meglica
gosta mi zastre!

Da bo tiha nočka
vsnivala vasi,
da njen strogi očka
trdno mi zaspi . . .

Ko bo vsa vasica
vživala pokoj,
pa ji, bisernica,
pesmico zapoj!

Da mi, vsa vesela,
brž odprla bo
in na prsi bela
stisnila gorko!

S. VILINSKI:

LENICI.

Ti mala Lenica, bi vedela rada,
če res jaz čarati znam?
Povedal ti bom — samo bližje pridi,
da poljub ti na usteca dam!...

Kak sladka so tvoja usteca,
oči so modrejše od nebes...
Pa vedi, ti mala Lenica,
da čarati znam zares!...

Kako si lepa, kako se bojiš me,
ker črne sem šole študent,
ker pravijo vsi ljudje po vasi,
da za čaranje imam talent.

In v srčece drobno tvoje...
pričaram svetel altar,
da bo ljubezen na njem gorela
in ugasnila ne bo nikdar...

Si videla? ... Lica ti gorijo
in tvoje modre oči...
Ljubezen je v tvojem srcu —
na veke začarana si!...

Listnica uredništva. Rusmir: Odgovor privatno! L. K.: Za našo majhno prilogo neporabno. Predelajte celo stvar glede jezika in tehnike in pošljite kakemu leposlovnemu listu. Oglasite se še, prosim! Peter Ivanovič: Javkanje in mijavkanje! Izpustite raje ubogo Muzo iz tega neprirodnega konkubinata! kajti Vaši otroci so tako kruljavi in bolehl, da so samo za goro Tajget, rectius koš. — Ksenij Verin: Na Vaših pesnitvah se vidi, da ste začetnik. Če toliko ljudi pesnikuje, zakaj bi pa jaz ne, ste si mislili in poskusili ste, ali bo šlo. Toda kaj bi opeval? — Tu ste zamenjali poezijo s prozo. Znano Vam je, da se je že Prešeren norčeval iz pesmij, ki opevajo, »kako odpravljajo se ovcam garje« itd. In skoro nekaj takega se je zgodilo Vam.

»Pred sabo žganje so možje imeli,
a v glavi, bogme, ne še dosti

in malo bolj spodaj

in slednjič govorili so o delu v hosti.«

Mogoče bi bilo vse to sujet za humoresko, ali poezija je kraljestvo muz in zaprta so vrata v njo »žganju, denarju, zdravju, debelosti itd.« Sicer Vam ni treba izgubiti poguma. Največjih pesnikov prve pesmi so bile tudi slabe in Vaša pesem »Južni refren« kaže, da imate morda tudi nekoliko smisla za pravo poezijo. — Ako imate pesniški talent, pesnili boste od dne do dne boljše, ako ga nimate, spoznali boste to sami zelo kmalu. A radi tega se Vam ni treba žalostiti. Pesnikov je pri nas toliko — skoro preveč, a na drugih poljih je prava puščava, ki čaka delavcev, ki jih rabi, a njih ni od nikoder. In tu bo morda hvaležno polje tudi za Vas. — Vek. Zal. Vaša črtica »Častni član« kaže, da imate talent za pisateljstvo. Karakterizacija norca Miha se Vam je docela posrečila in njegova psihologija je res dobro očitana. Vidi se mi, da je ravno psihologija Vaše polje. Manj srečno je zadel Malnerič, kj bi moral biti po tem, kako se vede — sam ali zelo nervozen ali pa pijan. Gotovo čitate veliko sedanje beletriste, ki imajo svoj ideal v psihologiji norcev. Žalibog je Vaš slog pod vplivom nemških fraz — in tega se boste morali otrestiti. Poleg tega je konec črtice docela nenaraven, skoro prisiljen. Malneriča in deputacijo ste kar za lase privlekli k prejšnjim dogodkom, samo da zadostite svoji tendenci — sovraštvu do izsesovalcev. To je bilo pa škoda. Izpustili bi raje Malneriča in deputacijo in naslov in ostali bi pri Mihi in delavcih in ta — študija bi imela lahko veliko bolj interesanten konec kakor pa — častno članstvo. — K sklepu Vam svetujemo, da pridno čitate Cankarja, Meška in izmed ruskih pisateljev Leonida Andrejeva, od katerih se boste naučili mnogo kar se tiče jezika in pisateljske tehnike.

ki mu gre. V nekoliko je za to že skrbela država s tem, da je podelila temu stanu razne ugodnosti, ki jih drugi, tudi akademični stanovi nimajo. Res je sicer, da profesorji nimajo pravega avanzma, da se giblje vsa njihova karijera med 9. in 6. činovnim razredom, a zato preradi pozabljajo, da imajo na leto najmanj 12 tednov počitnic, da dobi že s 30 službenimi leti polno penzijo in da so oni med tistimi redkimi stanovi, ki so deležni sigurnega časovnega avanzma. Predavanje prof. Reichelta je obravnavalo vsa vprašanja, ki utegnejo zanimati srednješolskega profesorja, zato v njem ni bilo nič preciznega in so prevladovalle fraze. Vendar je slabo znamenje za našo pedagogiko, da je bilo tisto mesto njegovega govora, kjer je zagotavljal, da vlada med avstrijskim profesorstvom splošna, in ne samo iz materijelnih ozirov izvirajoča stanovska nezadovoljnost, sprejeto s splošnim odobravanjem. To da mnogo misliti in naše šolske oblasti bodo morale gledati na to, da čim najkorenitejše izlečijo to rak-rano našega srednjega šolstva. Pesimizem, ki navdaja učiteljstvo, mora nekako sugestivno preiti tudi na učence in zlasti mi Slovenci se imamo bridko pritoževati nad tem, da je bilo med učitelji bivše generacije premalo optimistov. Razmere se boljšajo in mi moramo le z veseljem pozdravljati ta pojav. — Zelo upravičena je bila tudi zahteva predavatelja, da naj bodo višja mesta v učni upravi, ki so veljala doslej kot izključna domena juristov, načelno dostopna tudi šolnikom, da se s tem odpre tudi profesorskemu stanu upanje do lepše karijere. Iste zahteve stavljajo danes tudi medicinci in tehniki. Mnenje, da je zmožen reševati akte le juridično izobražen uradnik, se mora izpodbiti zlasti kar se tiče učne uprave. Kajti naučno ministrstvo nima le naloge, izročene mu agende upravljati, ampak tudi dvigati šolstvo po možnosti na višjo stopinjo. Zato pa ni potrebno le znanje zakonov in rutina, ampak pred vsem strokovno znanje. Sicer pa je dokaz o sposobnosti nejuridično izobraženih uradnikov za višje upravne posle že doprinešen, odkar se je povzdignil Hartel od gimnazijskega suplenta do naučnega ministra. Tudi s slovenskega stališča moramo to zahtevo najiskreneje pozdravljati: saj je tako dana možnost, da se nekaterim naših rojakov odpre pot do lepše karijere in se na ta način poveča število mest, ki so mnogoštevilnim našim filozofom na razpologo, ne da bi bili prisiljeni, služiti v tujini in ne svojemu narodu,

»Učiteljski Tovariš« se v zadnji številki spodbija nad naslednjim pasusom našega članka »O Slovanih v Istri«: »Četudi imajo Italijani več šol kot mi, vendar nimajo posebnih uspehov in to radi tega, ker je njihovo učiteljstvo kvalitativno slabše, kar Italijani sami vedo. Ali tudi naših učiteljev ne moremo hvaliti. Da ne razumejo dobro svoje naloge in narodne misije, tega so kriva njihova izobraževališča.« — Nikakor nismo imeli namena s temi besedami pavšalno obsojati vsega istrskega učiteljstva. A da naša trditev ni neutemeljena, to nam potrjuje »Učiteljski Tovariš« sam, ki v istem članku piše sledeče: »... Mi poznamo slovansko učiteljstvo v Istri in vemo, da je hrvatsko učiteljstvo prišlo do

neke antipatije . . . Tudi vemo, da je med slovenskim učiteljstvom že nekaj takih, ki se hitrim korakom bližajo tej antipatiji, a da jih je le še nekaj, ki z vsemi močmi zabranjujejo to, a ti so najbolj šikanirani in preganjani. Padejo ti, vse slovensko učiteljstvo v Istri je v isti antipatiji in ne bo se zmenilo ni za svojo nalogo, ni za svojo narodno misijo . . . »Učiteljski Tovariš« sicer išče vzroka tej žalostni prikazni drugje in misli, da so teža krivi največ poslanci, a vendar se strinja z nami, ko piše, da velik del krivde pripade tudi učiteljskima izobraževališčema v Kopru in v Gorici. To in nič drugega je bil tudi smisel gorenjega našega odstavka, in s tem mislimo, je ta kontroverza rešena.

Ljudski prijatelji. Razširjanje izobrazbe med narodom je ena prvih točk našega programa. A pri uresničevanju te ideje zadevamo dostikrat na velike težkoče. Nek tovariš je napovedal v nekem kraju savinjske doline predavanje na nedeljo po maši. Kakor hitro je zato zvedel tamošnji župnik, je brž napovedal za isti čas neke izvanredne molitve z očitnim namenom, da odvrne ljudi od predavanja. Tako postopanje je tem bolj obsodbe vredno, ker se je pri predavanju imela obravnavati slovenska zgodovina, torej prav nič tendencijozna snov. Z vso odločnostjo je treba nastopiti proti takim ljudskim prijateljem, ki izrabljajo vernost našega ljudstva v to, da ga odvrtačajo od izobrazbe.

M.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Več dopisnikom: Kar je uporabnega, pride na vrsto. Prosimo nekoliko potrpljenja. — K. v P.: Vaš »popravek« služi uredništvu v prostih urah v prisrčno zabavo. Sicer Vam izjavljamo, da z dotičnimi besedami, nad katerimi se toliko razburjate, niste Vi mišljeni. A toliko smo le pričakovali od društvenega funkcionarja, da ve vsaj za svoje kolege v odboru in njega namestnike. Da se Vam v bodoče kaj bolj neprijetnega ne pripeti, Vam svetujemo, da si čimpreje omislite Kniggeja.

Slovenski rodoljubi, spominjajte se in podpirajte naša podporna društva:

„Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju“ v roke gospoda dr. Kl. Seshun-a, odvetnika na Dunaju, I. Singerstrasse št. 7;

„Podporno društvo za slovenske visokošolce v Gradcu“ na naslov gospoda dr. Benjamin Ipavica v Gradcu;

„Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi“ v roke g. inženirju Tomšiču v Pragi in

podporno društvo „Radogoj“ v Ljubljani.

